

ตำรับยาไทย ๒

สกลิตพันธุ์ ธรรมสกลิตย์

๑๑ ตำรับยาประสะกะเพรา

ยาสามัญประจําบ้าน สรรคหยา
คอรจัดทา ใภ้มีคั่ว รักษาท้องได้
ยาประสะกะเพรา ยาเก่าไทย
ใช้แก้ไข้ แก้ไข ท้องอืดเฟ้อ

ใบกะเพรา รสเผ็ดร้อน แก้เจ็บหลัง
เพิ่มพลัง พายุลม อืดเฟ้ออ่อน
พริกไทย ขมิ้นใจเครือทองเทศ รสเผ็ดร้อน
ขับลมร้อน ขับเมหะ ขับเหงื่อไคล

เหงำขิง เฝ็ดร่อนนม ขับลมดี
ดอกรดีปดี แก่ดูงเลียด นอนหลับง่าย
หัดกระเทียม รสร่อนดูน ล้นเหงื่อไป
ขับพยาธิ ในลำไส้ ใส้ฝเลหนอง

น้ำประสานทอง สะตุ แก้วร่อนใน
แผลปากหาย แก้ไข รีดลัดลงหมอง
ขะเลมเทศ หอมขมขุ่ม บำรุงท้อง
เรียดแรงคล่อง บำรุงกาย ไข้แก้ไข

มหาหิงคุ์ เฝ็ดร่อนนม ฤทธียาฉุน
มีกลิ่นฉุน ออกฤทธิต์๑ กระเพาะลำไส้
เกล็ดอินธาด์ ขัดเกลา เมื่อกลำไส้
ระล่ำระล่าย ไข้ตรีโทษ ลดเลิมหะ

ฝัดมะกรูด รสปร่า กลิ่นหอมร่อน
ผายลมร่อน บำรุงชน บณศิริษะ
ขับลมได้ ขับระดู ฤกจ้งหะ
บำรุงหัวใจ ใส้ดลละ ศิริษะดกดำ

๑๒ ตำรับยาเหลืองปิดสมุทร

ยาเหลืองปิดสมุทร แก่ท้องเสีย
ชนิดท้องเสีย ไม่มีไข้ ถ่ายมูกเลือด
เปลือกทุกทับทิม เปลือกแคดัม จันทน์แดง
เอามาหม้อด น้ำปูนใส กระจายยา

น้ำกระจาย ขาดหาย ให้น้ำสุก
เอามาคลุก ยาเหลือง กระตังคำ
กินยาหนึ่งวัน ไม่หาย ให้หยุดยา
ไปปรึกษา ทนที ที่แพทย์ไทย

ส่วนประกอบ ห่อแถม รสเผ็ดร้อน
แก้ปวดท้อง บำรุงกำลัง ขับลมในไส้
ขมิ้นร้อย รสเผ็ดร้อน สดมาภายใน
แก้มะเร็ง ในรังไข่ คลายพิษ

เปลือกเพกา ผัดขมเย็น เป็นยาสดมา
แก้พิษไข้ เจริญอาหาร ทั้งเข้าคำ
รากกล้วยดิบ รสฝาดเย็น กระจายน้ำ
แก้พิษไข้ แก้ไข้ เจริญอาหาร

กระเทียมคั่ว รสเผ็ดเย็น เฉพาะตัว
ทำการคั่ว ดกกลิ่นหอม หอมกรุณาอาหาร
ดกดีปัส เผ็ดร้อนหอม ดมหอมครั้น
สรรพคุณ ต่อด้าน อาการท้องเสีย

ขึ้น้อย รสหวานจัด แก้แผลเรื้อรัง
ทำนุให้ครั้ง รสฝาด ขจัดท้องเสีย
ใช้ขึ้น้อย ผดขมเย็น เช่นท้องเสีย
ดีเยี่ยมเทศ ถ่ายจนเพ็ญ ท้องเสียเรื้อรัง

ดีเยี่ยมไทย รสฝาด สนิมแผล
ใบเทียนแสด รสฝาดเผ็ดร้อน แก้ปวดหลัง
ใบทับทิม ผดสุมาน ต้านบิดประดัง
ขมิ้นชัน ผดหวานเย็น ขับน้ำดี

เปลือกต้นแค รสขมฝาด ท้องอืดเฟ้อ
นำเสน่อ น้ำกระสาย ให้เข้าที่
ใช้รวมกับ ทับทิม เปลือกแคก็ดี
เปลือกปิตุสมุทร เปลือกดี มีขมิ้นชัน

๑๓ ตำรับยาประสะเจตพังคี

ยาประสะ เจตพังคี 34 ส่วน
สมุนไพรรวม 17 อย่าง
แก้กระษัย ขับลม ถูกเสียดเรื้อรัง
แก้ปวดหลัง ปวดเมื่อย เลือดลมไหลดี

ดอกจันทร์ เผ็ดร้อน ขับลม
ถูกจันทร์ขาว ขับลม ดอกกร่อน
ถูกกระวาน เผ็ดร้อน ขับลม
กานพลู รสเผ็ดร้อน ขับลม

กรูณา แก่โรคตับ รักษาไข้
รากไคร้ รสขม บำรุงหัวใจ มีรสขม
การบูร รสเย็นปราศ ฆ่าพยาธิ
สมอเทศ ขับลม รู้ถ่ายรู้ปิด

พญารากขาว บำรุงกำลัง ต้านไวรัส
เปลือกหว่า รสฝาด แก้โรคบิด
เกดอินทนิล ลำเจียก ลำไย ไผ่
พริกไทย รสเผ็ดร้อน ทำให้อาเจียน

บ่อระเพ็ด ขมเหิน บำรุงร่างกาย
ข่าเผ็ดร้อน ขั้วปลมพาย คลายอึดเพ้อ
ระย่อม รากรสขม ลดไข้เสมอ
เจตพังคี ทำอึดเพ้อ บรรเทาปวดเมื่อย

๑๘ ตำรับยาธาตุนอบเชย

ยาธาตุนอบเชย เหย้ระบบ ทางเดินอาหาร

แก้อาการ ไข้เพ้อ สมองในไส้
เป็นยาคดี บัญชีหลัก แห่งชาติไทย
ควรมีไว้ รักษา ราคาไม่แพง

เบ็ดอกอบเชย ขับถม ข้มเค็มหะ
บำรุงพลัง กำลัง สร้างแรงแข็ง
ยาขับถม ในไส้ สมองแฉ่ง
ดอกกานพลู ภู่แรง สมองใต้

ชะเอมเทศ รสหวาน สรรพคุณ
ไกล้หัดบด ปวดข้อ สมองในไส้
เหง้าขิงสด รสเผ็ดร้อน บ่อนธาตุไฟ
สดัดได้ ให้กะล่ำพัก ปกป้องไต

ดอกดีปลี รสดี ดองทวาร
ลดน้ำตาล ในเลือด ปวดพันหาย
อย่ากินยา ติดต่อกัน อันตราย
อาจเป็นภัย กับไต ให้สังวร

วิธีทำ นํายา มาทั้งหมด
ทำการบดสมุนไพร ให้แหลกก่อน
นำถุงผ้า ใส่นํายา แฉ่นแฉ่นจน
ตม่นําร้จน ได้ดมาก แยกกากไป

ผ้าขาวบาง กรองนํายา ให้เกลี้ยงเงา
เก็บเอาไว้ ในตู้เย็น แฉเห็นง่าย
หลังอาหาร ทานยา ทุกคราไป
ไม่นานใช้ หายขาด ผู้ตผาดทาทา

๑๕ ตำรับยาจันทลีลา

จนทลิดา ยาคด ไซ้ สมัยโบราณ
รับประทาน แก้วสุวรรณ ยัจนฤทธิ ไซ้
สมุนไพรร ไชยดี ไมมีภัย
ยาPara ถ้ามารไป ไตฉบับบาง

ไกลสุด รลึกสุด ชุ่มชื้นใจ
 บำรุงหัวใจ ประเทษ ขัดกระฉ่าง
 ไกลเขมา รลึกเขม ช่มไขนาง
 จุฬาลัมพา ชมฉิ่ง ยั้งไขเระยง

ดอกรัชมณีนาค เสด็จร่อน รุกห่มเมสตร์
 ปลายพัดจิ๋ว หัตถ์ไฉ คล้ายเล่ห์เตี้ย
 จันทน์แดง รสเสด็จร่อน ตัปพรอดเพ็ญ
 ฤทธิระดอม อมเตี้ย บำรุงน้ำดี

บอระเพ็ด ขมเย็น บำรุงกาย
ถูทอิแก้วไข ร้อนใน คลายพิษฝี
รากปลาไหลเผือก ขมจัด ตัดพิษหรือ
ถ่ายพิษทั้งหลาย ได้ดี แก้วในทำเอง

ยาอดไข้ ไทยแท้ เริ่มแพร่หลาย
เริ่มเข้าใจ ยาไทย ปิณฑะภักษ์พงศ์
ยามละไข้ ยาอดไข้ ให้ไตร่ตรอง
จงเหวี่ยงขว้าง จันทลีลา หยุทยาไทย

๑๖ ตำรับยาประสะจันทน์แดง

ยาประสะ จันทน์แดง แก้ไข้ตัวร้อน
ยาแก้ก่อน ในบ้วนชี ยาหลักแห่งชาติ
ชนิดผง ลงกระสาย น้ำสุกสะอาด
เพิ่มรสชาติ น้ำดองไม้ กระสายมะลิ

รากเหมือดคน รสสุขุม ไม่ร้อนไม่เย็น
ยารสเย็น บำรุงหัวใจ แก้คลื่นไส้
รากมะปราง ถูหือเย็น ดับร้อนภายใน
ลดพิษไข้ แก้อ่อนใน กระหายน้ำ

รากมะนาว รสจืดเย็น ถอนพิษไข้
ดับแถมทะ แก้อ่อนใน คลายพิษไข้
เบรอะหอม รสร้อนหอม ดับร้อนพลัง
ไกลหัวบวบ แก้ไอหยาบ ขับลมลำไส้

จันทน์เทศ รสเผ็ดร้อน แก้ไข้ขับลม
ผงเย็น รสฝาดขม แก้พิษลดไข้
เกสรบัวหลวง ฝาดหอม ชูกำลังขึ้นใจ
ดอกมะลิ บำรุงหัวใจ รสหอมเย็น

ดอกรูปนาค รศิม ขัณฑ์มกของละเอียต
สารวิ หอมเย็นละเมียด เจียดใจเด่น
จันทร์แดง ผาดเล็กร้อย รศิมเย็น
ด้อยาเนน มากล้ำ 32 สอน

๑๗ ตำรับยาหอมอินทจักร

ยาสามัญ ประจำบ้าน กาดน่านนักร
ตำรับยา อินทจักร รักษาได้
แก้ลม บาดทะลิต สนิทใจ
น้ำกระสาย ดอกรมะลิ ฤทธิตรง

ดุกผักชี เทียนดำ น้ำกระสาย
เพื่อแก้ไข อาเจียน คลื่นเหียนโล่ง
น้ำกระสาย จิงตัม สัมประสิทธิ์
ช่วยยาตรง แก้ลม ดุกเสียดดี

ดอทิปัส เพ็ชรอนนม ช่มโรคแสดง
แก้ลำแดง อชันโรค โยกไธย
รากขำพสุ รสร้อน ต้มแม่เอยดี
เถาสะค่าน เพ็ชรอนดี ขับลมในไส้

เจตมูลเพลิง บำรุงธาตุไฟ ใหลรสร้อน
พื้งสังวร แก้โรคดี เสียดดีหลาย
รากเหง้าชิง หวานเพ็ชรอน แก้จับไข้
ฤษัสมุรหาร ไล่น้ำได้ ใหลเบญจกุด

สักขีฉา หวานผาตร้อนหอม น้ำกระสาย
แก้มสีนํ้า โอเจียน อัดเพ็ญดู
ไกลสู่อไ แก้มทิด ไอ หทัยพูน
ไกลขึ้นมา เจื้อจุน แก้มติดอาการ

ไกลก้านพร้าว รสเย็น ไข่หอบแถมหะ
ไกลพุงปลา ผาตขมจืด ผาตสุมาน
ไกลดูฟ้าลัมพา รสขม ไข่หัดพินคั้น
ไกลเซียงขับ ลมอัน แก้มเคสิดจัดยอก

ไกลกักรรา ผาตจืด พิกัดไกลทั้ง5
ไกลน้ำเต้า ขมหนา ลด ไข่ไอครอก
ไกลกระดูก รสขมขึ้น ปอดมวนออก
เทียนดำบอก เฝ็ดขม ขับลมล้าได้

จันทน์เทศแก้ม ร้อนใน ลมหน้ามืด
จันทน์แดงยัด เจริญอก ระลึกระสาย
เถาแดงแดง เจริญเปื้อน ปอดขี้ท้อไป
เถาขาว ขี้คันทาย รักษาแผล

รากหญ้านาง จืดขม แก้วพิษเมาเบื่อ
เบ็ดอกชะลูด หอมเย็นเหวลิ้อ กลิ้นหอมแท้
อบเชย รสหวานหอม แน่นทำองแย
สมุดแฉ่ง ร้อนปราวแก้ว หน้ามืดตาฉาย

กฤษณา ขมหอม บำรุงตับไต
กระลำพัก บำรุงหัวใจ ฝอมเหวลิ้อองหาย
บอระเพ็ด รสขมเย็น ไข้ร้อนคลาย
ศุภกระตอม แก้วไข บำรุงน้ำดี

กำยาน รสขม แก้วลมเสมหะ
ขอนดอกจืด หอมน้ก หวานร้กสุขี
ขะมดเข็ด รสขม แก้วลมได้ดี
ศุภจันทร์เผ็ด ร้อนลิ้ ฤทธิขับลม

ศุภกระวาน เผ็ดร้อน ขับลมเสมหะ
กานพลู ร้ามะนาว ผายลมลม
รากไคร้เครือ ขมขื่นปราว พลังอุดม
ลำพันแดง รากรสขม ขับเลื่อตระดู

ดอกลีลาวดี รสหอมเย็น บำรุงหัวใจ
ดอกพิกุล สีสดจางใส แก้อาเจียน
ดอกบุหงาขาว ชุ่มชื้นน้อย ถนอมผิว
ดอกจำปา ขมเล็กน้อย บำรุงไต

กระดังงา ฝาดเย็น เชื้อลมวิงเวียน
ดอกจำปา ไข่เย็น ฝาดเสมียน, ไข่
ดอกมะลิ หอมเย็น บำรุงหัวใจ
ดอกคำไทย รสหวาน แก้พิษไข้

ฝางเย็น รสฝาดขม ชุ่มชื้นน้อย
เหงือกน้อย แก้ไข้ ระงับระคาย
ดีงูเห่า ย่างไฟ แก้โรคกระษัย
ดีหมูป่า แก้ไข้ บำรุงน้ำดี

ดีบัว รสขม แก้ลมตะบาคา
พืชมะลิขาว ฝาดเย็น วิ่งเวียนศีรษะ
รวมทั้งสิ้น 32ชนิด ประจักษ์ฤทธิ์
เตรียมไว้ที่ ตู้ยา อย่างดีมีเสียน

๑๘ ตำรับยาประสะไฟล

ประสะไฟ ยาไทย ใช้มานาน
ยาสามัญ ประจำบ้าน ศึกษาคูชี
ชดเชยร่างกาย อบอุ้น น้ำนมดี
แก้ระดู รุ้หน้ำที่ ขับน้ำคาวปลา

เหง้าไฟล ผาดจีนแฉะน แก้วฝัดฝัดคั้น
บำรุงฝัดพรรณ ขับเสมหะ ชัดยอกขา
ฝัดมะกรูด หอมติดร่อน ขับนรสดปร่า
ถ่านน้ำท่า บำรุงกาย บำรุงหัวใจ

กระเทียม รสเผ็ดร่อน ทำองอืดเฟ้อ
หัวหอม ทำองอืดเฟ้อ ร่อนจนหลาย
รสเผ็ดร่อน ต้มพยาธิ ไม่ขาดพริกไทย
ดองดีปลี เสมหะหาย ขับลมจุกเสียด

เหง้าขิง รสเผ็ดร่อน ขับปัสสาวะ
ขับลมจุก ทำองอืด แฉะนจุกเสียด
ขมิ้นอ้อย รสฝัดฝัดร่อน พกขี้เบียด
เทียนดำเสียด เสียดขม ขับลมลำไส้

เกตุอินธารัตน์ รศเค็ม แก้วพรวดี
การบูรพธิกร รศร้อน ปอดทองหาย
ประสะไพ่อ ไข่ดี ศรียา ไทย
ครมมีไว้ ในบ้าน ถูกหลานปดอดภัย

๑๙ ตำรับน้ำกระสายยา

กระสายยา ของเหลว หรือเป็นน้ำ
ตัดขี้ก้นา หยุกยา ให้นำน้ำส้ม
ช่วยแต่งสี ทวีรส น้ำขมิ้น
ไม่ต้องทิม บาดคอ จนพอใจ

ช่วยให้ยา ถูฤทธิ์ตรง ดำรงค่า
เร่งฤทธิ์ยา แล่นเร็ว ไม่เหลวไหล
เสริมสรรพคุณ ต้วยา แข็งกล้าไว้
ช่วยทำลาย ฝอร้าย ในร่างเคียง

สูตรกระสาย ละลายยา น้ำจืดจ๋า
สูตรดีล้ำ จ๋าได้ ไม่ต้องเสียด
ช่วยจืดจ๋า ตำรา ค่าพอเพียง
การเรียบเรียง หยุกยา นำใส่ใจ

ยอหมกไฟ ต้มน้ำไว้ แก้อาเจียน
ถูกพิษเหียนดำ ก็ทำได้
หากอาเจียน เป็นเลือด สีสดล้ำได้
ต้มขี้ไก่ ถูมะรุม ภาบหอยแครง

แก้ท้องเดิน เป็ลือกจิก เป็นกระสาย
ไฟลกระที่๑ หมกไฟ แก้บิดแฉ่ง
เป็ลือกแคแดง อาหารเป็นพิษ ผิดสำแดง
ใช้ทับทิม น้ำปูนแดง กระสายยา

ยาแก้หอบ ท้องกลางใบมน ต้มเอาน้ำ
รากมะกล่ำ แก้สะอึก ลักคึกษา
ใช้เชื้อมมื่น น้ำดอกไม้ม กระสายยา
ใช้มะลมา น้ำจันทน์เทศ เต็ดเต็ยบรม

ใช้แพะลั้ง ใบมะนาว 108 ใบ
ใช้ระลักระสาย ใช้รากบัว ใส่น้ำต้ม
สอึงสอาย น้ำขมิ้นขาว เราขมิ้น
น้ำมุตสม สบัตร้อน สบัตหนาด

เป็ลือกอาหาร ลุกผักชีลา เอามาเคี้ยว
น้ำลายเหนียว ต้มเทียนดำ ห่อผ้าขาว
กาฬากมะม่วง ต้มน้ำ แก้ขัดเบา
หนอนไม้หลับ จับเอา ขุมเห็ด ไทย

กินอาหาร ไม่รู้รส โกลฐหัดบ้วน
ชะเอมเทศ พิเศษขั้วไว้ น้ำกระสาย
แก้ทรางขึ้น ทรวงอก อย่างตกใจ
ผักเลี่ยนฝี ต้มน้ำไว้ ไร้ที่ติ

แก้เด็กเป็น ลมชัก คออักตะไคร้
ใบตำระแห่น บดละลาย น้ำมะลิ
เมล็ดมะกอก เผาไฟ ใส่น้ำขี้
สร้างฤทธิ์ แก้กระหาย กระสายเด็ด

แก้อกแห้ง กินน้ำผึ้ง ชูกำลั่ง
แก้ถอนพิษ เบื่อพลัง น้ำข่าเจ็ด
รังนกนางแอ่น ต้มน้ำ ทำที่เด็ด
น้ำนมสัตว์ ดีเด็ด บำรุงกำลั่ง

ขับลมแน่น ท้องกาย สัมสายชู
กำลั่งใจ ได้ชู น้ำตาลสร้าง
แก้ไข้ไอ ลูกมะแว้ง ใส่น้ำขี้
เสมหะแห้ง เบาบาง มะนาวใส่น้ำขี้

ยอหมกไฟ เผ็ดร้อน ขับลมลำได้
ขับลมพา ยำรุงธาตุ ระดูไม่เหือด
อุกพักรั รสเผ็ดร้อน ทำงืดเพื้อ
เทียนดำเผ็ดขม เสมหะเลื้อ ขับลมลำได้

ส้มขำปราชอม แก้ม วิงเวียนหน้ามืด
อุกมะรุ มล็ดัก ถอนพิษไข้
กาบหอยแครง ลัดขี้ต แก้วร้อนใน
เบ็อกกัณฑ์จิก ทำงเลี้ยหาย ถ่ายพิการ

ไพธรธฬาด ขื่นแฉะเย็นและร้อนขำ
แก้ปัญหา อาเจียน เบ็เย็นสถาน
กระที่เอ ขมขื่นปราช น้ำนมละอาน
เบ็อกกัณฑ์แดง ขมหาน ขับลมในได้

เบ็อกกัณฑ์ม รธฬาด ยาลาดธมาน
มีฤทธิ์ต้าน ทำงเดิน ทำงร่งไหธ
น้ำปูนแดง รธขม ดองหมากไม้
ทองหลางใบมน ถดไข้ รสเผ็ร้อนขม

รากมะกล่ำ รสเปรี้ยวๆ แก้วร้อนใน
น้ำดอกไม้ม่างหัวใจ ให้สุขเสมอ
น้ำจันทร์เทศ รสปร่า แก้วใจขับลม
น้ำมะนาว ขับลม ทำองจืดทำองเลี้ยว

รากบัว รสหวานมัน แก้วร้อนใน
น้ำชาขำๆ แก้วใจ เสมอหะเรื้อ
น้ำมูตดอง ตรีผลดำ ผิดค้ำเลี้ยว
ดุกผักชีดา ทำองเลี้ยว คัดน้ำไล้เอาเสียน

รากมะม่วง รสเย็น แก้วปอดค้ำระ
ชุมเห็ดไทย ไล้ปัสสาวะ ละปอดค้ำระ
กล้วยหัดบัว ขมเห็ด เลือดไหลเวียน
ชะเอมเทศ น้ำลายเนียน ขับเสมหะ

ผักเสี้ยนผี ขมร้อน แก้วพิษภายใน
ตะไคร้ รสปร่า ขับปัสสาวะ
ใบตำราแห่น หอมร้อน แก้วพิษค้ำระ
ดอกมะลิ เพ็ญชะมัด บำรุงหัวใจ

มะกอก เปรี้ยวอมหวาน เล็ดเล็ดโรยฟัน
น้ำผึ้งหวาน สมน้ำตาล ดุจน้ำ
รังนกนางแอ่น หวานอ่อน บำรุงหัวใจ
น้ำดื่มสายชู ดด ไข่น้ำ ในท้องท้อง

น้ำตาลหวาน ให้พลัง แก่ร่างกาย
ดุกมะแว้ง แก้ไอ ปัสสาวะคั่งคั่ง
เกด็กรดเค็ม ขับเมือกดำได้ น้ำเหลืองหอม
น้ำมะนาว ขมหอม แก้ลมวิงเวียน

๒๐ ตำรับยาหอมนวโกฐ

ตำรับยาหอม นวโกฐ รสดีชุม
ยาในกลุ่ม แก้ปวด และแก้ไข้
แก้คลื่นเหียน อาเจียน อมปลาายไข้
บำรุงหัวใจ ท้องอืดเฟ้อ และวิงเวียน

น้ำกระสาย เทียนดำต้ม ดูกผักชี
เพิ่มฤทธิ์ แก้อาเจียน อมคลื่นเหียน
กระดอม, บอระเพ็ด, สะเดา เหล่าสามเทียน
น้ำกระสาย เทียนเทียน อมปลาายไข้

สัณปะระกอบ ชิงแห้ง หวานเผ็ดร้อน
ใช้เป็นก้อน พรรตัก ตรีโทษไข้
ดองดื่บสี เผ็ดร้อนหอม ขับลมลำไส้
เจตมูลเพลิง ธาตุไฟ ผายลมเรอ

เถาตะค่าน เผ็ดร้อน ขับลมในไส้
แก้ดุกลี้นัด ภายใน ผายลมเสมอ
ข้าพญ รสเผ็ดร้อน ธาตุ Water
บำรุงน้ำเรอ กระตุก ย่อยอาหาร

แห่ดห้อม รสปร่า ขัปลมล่ำได้
บำรุงหัวใจ ให้กำลัง ผาตสมาน
โกลล๑๑ รากสุ่ม ใจขึ้นบาน
โกลล๑๒ เกลาอาการ พืชติดลำแดง

โกลล๑๓ เฝ็ดร้อน ขัปลมล่ำได้
โกลล๑๔ ฤทธิไหาไฟล ท้องเดินแข็ง
โกลล๑๕ พาลัมพา ไข่เจียว สุกใสดำแดง
โกลล๑๖ ฤทธิกระดูก ลำแดง รสขมขึ้น

โกลล๑๗ รสเย็น แก่หอบแก้ไข้
โกลล๑๘ ผาตแก้ไข้ รักษาแผลพิษ
โกลล๑๙ รสขม แก้ลมระริน
บำรุงประสาท ฉลาดขึ้น แก้ไข้คลายพิษ

เทียนดำเผ็ดขม เฝ็ดร้อน ฤทธิไหาไฟล
แก้อาการ ๑๐๐ รสเย็น บำรุงโลหิต
เทียนแดง เฝ็ดร้อน เฝ็ดร้อนคลายพิษ
ดองเทียนขาว มีฤทธิ กระตุ้นขัปลม

เทียนข้าวเปลือก ขั้วลม ขั้วลมหะ
เทียนตักแตน แก้วลมหะ เผ็ดร้อนลม
เทียนแยกพาณิ รสหวาน กระดาษลม
เทียนลัดตบุษย์ หลอดลม ระลึกระสาย

เทียนตากบ เผ็ดร้อนหอม พร้อลมขั้วลม
เทียนแก๊สติดหอย ร้อนนม หน้ำมิตหลาย
แก่นลัทธิ รสฝาด บำรุงหัวใจ
ดูกราชตัด แก้วชัย บำรุงน้ำดี

สารพัดพิษ แก้วพิษ หลายชนิด
ดองยาเอง ก็มีพิษ คิดถ้วนถึ
ดูกระวาน เผ็ดร้อน กลิ่นหอมดี
มีฤทธิ์ ไล่ปี้ รำมะนาด

ดูกานพลู ร้อน แก้วพัด
ดองจันทน์บั้น อาการ ทำองอืดอืด
ดูจันทน์ รสเผ็ดร้อน ขั้วลมขะจัด
จันทน์ถนด ตีล้า บำรุงกำลัง

จันทน์แดง รสขมเย็น แก้พิษนอกใน
อบเชยผวน เนื้อไม้ ร่างกายตรึงสร้าง
ตูกุแฉ่ง ร้อนปรั่า ขับลมในร่าง
หญ้าตีนนก รสขมเย็นจัด เช่นพิษไข้

รากแฟกหอม รสหอม ขับลมในไส้
เปลือกชะลูด ปวดท้องคลาย ขับลมผาย
เปราะหอม รสร้อนหอม ขับลมภายใน
รากไคร้เครือ กระทบไข้ แก้ไข้หืดลม

เนื้อไม้รสขม นิยม แก้พิษ
ขอนดอกจืดหอม บำรุงหัวใจ ให้สุขุม
กระลำพัก พิทักษ์หัวใจ ใจชื้นขม
มะขามป้อม เปรี้ยวฝาดขม ดีข่านแก้ไอ

สมอพิเภก เปรี้ยวฝาดหวาน บำรุงธาตุ
ชะเอมเทศ เด็ดขาด เสมหะละลาย
ผักชีลา หวานฝาดร้อน แก้คลื่นไส้
ตุกกระตอม อดไข้ ในจันทลีลา

บอระเพ็ด ขมเย็น บำรุงน้ำดี
เกสรบัวหลวง บำรุงฤดี พลังกล้า
ดอกพิกุล เย็นหอม คลายร้อนดูรา
เกสรบุบผาค รักษา อมฤตงละเอียด

ดอกสารภี ขมหอมเย็น ใช้พิษร้อน
ดอกตะกอมะลิ ตับร้อน หัวใจละเอียด
แก่นเสน ฝาดเย็นขม ชุ่มชื้นได้เบียด
ประดານทอง จืดละเอียด เม็ดยอดในปาก

ขะมดเข็ด บำรุงหัวใจ ขับลมลำไส้
พืชมเสน บำรุงหัวใจ เบื่อในปาก
หน่อไทรสุ ทำลาย ไข้หลายหลาก
พื้งตระหนก รสขม รักษาโรคภัย

